

Сергій Канюк.

Вже дорожше.

Перед містом Сучавою лежить невеличке село Митока. А в Митоці є монастир, а в монастирі чимале число черців, що ще можуть свobodно пролежувати довгі дні в безробіттю.

В день Івана Сучавського, Івана Хрестителя, ба й Іллі, відбуває ся в православних церквах у Сучаві величаве богослуженє. Тоді сходить ся до сего міста велике число народа не лише з Буковини, а й з Галичини і Румунії та Росії, не лише мужики, а й шляхта і бояри. З тої нагоди дирекція залізних доріг знижує ціну їзди до Сучави на половину. Тоді то можна побачити в вагонах, що мають надпис „40 Mann — 6 Pferde“ людей, що сидять там як осередці в бочці. Всі вони їдуть до Сучави на „відпуст“.

Дехто їде возом. Багато людей, котрі дуже богобойні або дуже бідні, ідуть піхотою. Ті, що йдуть піхотою, повертають звичайно на ніч до монастиря в Митоці, там дають на акафисти і приймають тайну маслосвятя. Тут также і черці не такі горді як у Сучаві.

Та — все йде, все минає...

І тепер повернуло до сього монастиря десять жінок, девять мужичок і одна коконка (шляхтянка). Вони йшли всю дорогу піхотою, бо вони не лише набожні, але й дуже бідні.

І от прийшли до монастиря. Черці дозволили їм заночувати. В одній келійці постелили собі на помості трохи соломи, поклали під голови тайстри і сіли вечеряти, а попоївши сухого хлібця з водою полягали на спочинок.

— Завтра, кажете коконко, буде відправа?

— Так, — відповіла запитана. — Завтра тут буде також богослуженє. Ми тут дамо на акафисти, будемо маслувати ся, а потім підемо до Сучави. Саме в добрий час прийдемо. Там хоч сяк, хоч так служби Божої не почуємо, бо така глота, що гли ніде впустити. Коби моці сьвяті уздріти та поцілувати, і до дому.

— Але і там треба дати на службу Божу, — запитала друга селянка.

— А так, треба дати, і булок купити би або колачів та принести, і сьвічку хоч одну, бо так годить ся, — навчала коконка.

— А дорого маслосьвяте і акафисти? — запитала молодниця, що в перше йшла до Івана.

— Та не дорого, бо ми не будемо кожда окремо платити, за багато коштувало-б; дамо кожда по шістьці, по дванацять крейцарів і вже. А кожда для себе з окрема мусіла-б дати з п'ять шісток. Маслосьвяте трохи дорожше.

Дехто вже починав дрімати. Молодиця вже навіть хропіла. Вона, бач, іще такої далекої дороги ніколи не міряла своїми ногами, втомила ся занадто, тому й заснула швидше, як иньші.

— От добре, що ми не їхали колією, — обізваля ся старенька бабуся. — То не приймлене. Пішки, так Бог любить і сьвятий Іван, угодник божий. Що-ж бо за чудеса робить на сьвітї, аж віри тому не ймеш, що розповідають попи в Сучаві. Все то божя сила. Аж легко на душі менї, коконко, як подумаю на сей хід. Я вже семий раз іду. Ви мене перший раз до сего намовили. Котрий раз ви вже йдете?

— О, я вже отсе одинацятий раз, — відповіла набожна старушка коконка. — Легко проходить менї вся дорога. Як верну до дому, то аж сильнійша чую ся, здоровійша...

Чим раз менше жінок, що ще не сплять, не дрімають. І старушка заснула вже. Спить і провідниця жінок — коконка.

І снить ся їй, що вона десь у церкві в Сучаві. Повно людей і в церкві й на дворі. Всі молять ся. Та в чоловічнику не має ні душки чужої, тільки понурі черці вештають ся по всім усюдам. Коло райських дверей сидить на гарнім стільці, прибранім золотом і сріблом, череватий ігумен. Чогось лютий, аж червоний. Під великим павуком сидить у труні маленький сьвятий Іван, угодник божий — живий. Вона стоїть на передї і приглядає ся всьому дуже зливно. Чудо, тай годї, думає собі. Ніхто не важить ся поступити на перед.

А моші десь починають рухати ся. На всіх паде великий страх, вони трясуть ся всім тілом. Вона не боїть ся, все дивить ся на моші. Нараз висуваєть ся з під покривала чорна, гола рука угодника і киває пальцем до неї. Вона йде. Приходить блише і видить усе докладно. Лівою рукою тримає себе сьвятий за лице, а пальцем правої показує на білі, гарні зуби. Тих зубів тогид не було в сьвятого, — подумала жінка. В його очах сльози, почорніле лице скривило ся, що вказує на сильний біль зубів. Вона паде на коліна. „Се чудо боже!“ буркотить під носом. А ігумен іще червонійший стає. І чує вона бесіду ігумена з одним черцем. Вони шепочуть, але вона чує.

— Витягне зуби ся плюгава. Вона витягне. Але ми до того не допустимо. Як би вона се зробила, то ті зуби вже не чудо, се кождей узнасть. А кільки то ми заплатили за ті зуби! Е, не добре! Не сьміє! Ми утратили би кождей гріш. Готовте ся до величавої проповіді про сї зуби. Чудо Господне!... Додайте, — каже ігумен — у проповіді, що Господь бажає, щоб більше давати на службу божу і акафтисти. Треба буде сььогодні більше зібрати. Ану до неї!

В тім вона десь підіймаєть ся і чує, як сьв. Іван каже до неї: „Витягни мені сї зуби, бо болять дуже. Се не моє“. І лише простягла руку, щоб дотулити ся до зубів сьвятого, аж тут її сам ігумен хрестом по голові, а з усіх сторін зачали збігати ся люті черці, як круки до стерва.

— Ратуйте! — крикнула з усеї сили і прокинула ся. В келії було темно і тихо. Чогось боліла голова. Коли помацала рукою місце, де лежала, знайшла спіжевий горщик, що впав із крісла.

Жінки побудили ся також.

— Що вам, коконко? Що там стало ся?

А їй іще стояв перед очима лютий ігумен, що замахнув ся хрестом, а в труні серед церкви сидів засумований сьвятий, показуючи пальцем на нові, болючі зуби.

І вона оповіла свій сон жінкам. І зачали всі пояснити сей сон, але не знаходили відповідного порівняння. Знову поспускали голови, щоб заснути.

*

Рано-раненько, як лише почув ся гук дзвонів, жінки вже спішили до каплиці. Позаду йшли обидві старушки, воркуючи над змістом сну коконки.

В каплиці вже горіли свічки, вже читали з грубих книг заспані черці. Коконка ще в келійці збрала від усіх жінок грошики. Тепер держала в руці білу хусточку, а в кождім кінці її були зав'язані гроші. Ті на акафисти, ті на службу, ті на маслосвяте, ті на свічки; інші були в другій хусточці в кишені. Ті на ріжні видатки в Сучаві. Там треба також дечого купити: оливки, водички, вілечка, хрестик, медалик і т. п.

Вона говорить із черцем. Дає йому гроші на акафисти.

— Се для вас? — питає чернець.

— Ні, — каже, — се ми всі зложили ся, бо не здужаємо кожда з осібна заплатити. Прийміть із ласки своєї, Бог свідком, що більше не маємо.

— До Сучави без грошей не треба йти. За дурно нема нічого. Тепер уже дорожше треба заплатити. І то кожда за себе.

— Не маємо, — просили жінки.

І просять черців, щоб читали акафисти не для кожної осібно, бо не мають чим заплатити, просять із сльозами в очах. А в кутику читає собі тихо молодий чернець і нишком глипає все по жінках, а вже найбільше на молодицю. Вона се добачила. Іде до нього, просить його, може він буде читати. Не чути було, як просила, тільки видно було, як падала до колін черцеви, як цілувала коліна, ноги й руки — за що? — щоб молив ся за них грішних він — праведний.

Повне, темне личко її всміхало ся. Жінки й не зважали на те. Вони все ще просили грубого черця. І не завважили, як у церкві черця молодого вже не стало..

І ще не допросили ся лютого черця, щоб читав, а вони дадуть уже по дві шістьці, як із надвору бічними дверми ввійшов молодий чернець. Говорив щось до старого черця, потім почав читати акафисти св. Івану. Читав дрожачим голосом і сам був чогось зворушений.

Молять ся жінки. Аж хтось приступає з тиха і також укладає. Озирають ся, се молодиця. І далі молять ся. Не питають, де була, чому спізнила ся.

По акафисті просять жінки, що хотіли-б маслувати ся.

— Кожда по п'ятці, инакше ні! — відповів чернець.

— Чому тепер дорожше все? Тогід було ще инакше.

— На Боже діло нічого нема за багато. Для Бога, на божі услуги все треба дати, а хоч би й найдорожше. Давні, праведні люди і дітий давали церкві на услуги. То були праведні...

Жінки пішли не прийнявши тайни маслосвятя. Не могли дати по стільки, бо не мали багато.

— І що се, коконко, тепер на сьвітї, — питали жінки. — І тут уже подорожіло! І Боже слово вже дорожше?!

Якось невесело йшли далі, до Сучави; деякі були-б майже вертали ся, але ніхто не важив ся сказати, бо бояли ся коконки, а коконка не казала, боячи ся жінок. Мовчки йдучи зупинили ся аж перед церквою в Сучаві.

На вулиці повно народу, в городчику при церкві повно, що й прохати ся тяжко, а в церкві — і макове зерно на землю не впаде.

За недовгий час люди почали виходити з церкви. Знай, довго в тій духоті не витримавш. Наші жінки пхають ся в середину. Кожда несе в хусточці куплений приніс, булки, колачі і сьвічки. Упхали ся. Все виглядає як торік. Коло мощів стоїть багато людей. Туди годі дістати ся. Вони йдуть дати на поминки, щоб за душі усопших і за здоровле живих помолили ся черці.

Коло райських дверей сидить череватий ігумен. Хто його не знає! Записує на папері імена. Ще одна пані щось говорить із ним, а він пише собі на папері, віддучи губи. Коло його на долівці повно булок і колачів, у деревляних бочівочках срібло та мідь. Усе се дають люди „на боже“. Вже приступила коконка. За нею стоять набожно настроєні жінки. Низенько клонить ся їх провідниця, а вони роблять те, що вона. Цілує хрест і руку ігумена. Ну, і каже — в перед усопші. І на се склали ся всі жінки, щоб могли заплатити. Ігумен каже:

— Кожде імя шістка.

— Ей, отче преосвящений! Ми бідні люди, за багато. Ми склали ся всі до купи, нас тут десять. Дасмо цілого лева, не можемо, не маємо більше. Ще лишасть ся кілька крейцарів на оливку та водичку.

— То кажіть! — крикнув сердито ігумен. А тут пре вже, тисне в плечі сьвіжа юрба людей, що також хотять дати на поминки.

І вона говорить далі: Марфта, Ксеня, Олена, Миколай.

— Доста вже! — крикнув ігумен.

— Та се ще не всі, се лиш мала частина моїх.

— Та кільки, до примхи, ви там маєте? Вже доста за лева!

Сього вже було й набожній коконці за багато. Вона вхопила поданого лева і хотіла взяти приніс. В тій хвилі впала їй із руки булка ігуменови на чобіг. Він трутив ногою, а булка полетіла по долівці. Заразом порозкочували ся і всі решта булок, що були близько коло ніг ігумена. Коконка аж поблідла з обурення над сею сваволею.

— Люди! — проговорила обернувши ся до жінок. — Ви видите? Тут торг зробили, все подорожіло. А хліб, дар божий, на котрий ми гірко в поті кривавім працюємо, копають! Геть з відси!

І пішла коконка, за нею жінки, її товаришки, а за ними юрба. Минаючи попри мощі, зігнула ся, щоб поцілувати їх, — вона-ж того йшла. В маленькій гарній скриночці лежали обвиті мощі. Їх цілком не видно. Види́ла ся лише почорніла часть вилиць, з біленькими новими зубами.

— Чудо! — подумала жінка. — Вже зуби вирости сьвятому. А які білі, гарні.

І вийшла з церкви, а за нею жінки. Купивши з'їля, водички, хрестиків, пішли домів. А приніс роздали між бідних, а бідних найшло багато, багато...

Вже не почували в монастирі, а йшли далі, толкуючи сон коконки.

